

h

Mario Vargas Llosa

host
literární měsíčník
květen 2019
109 Kč

*5

5

O

S

**Světová premiéra
povídky Michela Fabera
v překladu Viktora Janiše**

**Rozhovor se slovenskou
spisovatelkou Etelou
Farkašovou**

**Básně
Michela Houellebecqa
v překladu Sáry Vybíralové**

↑ Hipsterský pár pozoruje
pouliční festival v Neuköllnu

**Původní reportáž (nejen) z berlínské
„konečné stanice“ Neukölln**

Neuköllne, má láska!

Lenka Kesting
Fotografie Martin Kesting

NEU!

„Existují místa, kterým se nikdy nepodaří vybudovat pozitivní image, například Sodoma, Gomora nebo Neukölln.“ Tento citát ze *Spieglu* online z roku 2017 charakterizuje hlavní problém této multikulturní čtvrti, v níž dnes žije necelých tři sta třicet tisíc obyvatel sto šedesáti tří národností. Neukölln je asi nejvyhlášenější městskou částí celého Německa, sídlem drogových bossů, synonymem pro nevydařenou integraci, válku arabských velkorodin a sociální úpadek.

Zdá se, že Neuköllnu byl jeho nekonečný boj o čest vložen sudičkami do kolébky. Už v roce 1912 bylo tehdejší samostatné město Rixdorf přejmenováno na Neukölln, aby se zbavilo své pověsti sídla kriminality a upadlých mravů. Vůbec mu to nepomohlo... V čem to vězí? Neukölln bere po staletí s otevřenou náručí všechny a odevšad; od českých náboženských uprchlíků z roku 1737 přes turecké gastarbeitry v šedesátých a sedmdesátých letech až po syrské válečné uprchlíky.

Dnešní nejhudší část Neuköllnu postihuje však trochu jiná přistěhovalecká vlna spojená s gentrifikací a strukturálními změnami, která do čtvrti přináší alespoň částečné změny image. Američtí, britští nebo španělští umělci a dobrodruzi s sebou přivezli nejen kreativní nápady, ale hlavně plné peněženky. Najednou tu stojí turecká halal řeznictví vedle obchodů s veganskými specialitami, kebab budky vedle drahých hipsterských kaváren, umělecké ateliéry, stylové kluby a hospody sousedí se shisha bary nebo obchody s orientálními koberci. Koexistují zde paralelní světy — koncerty, výstavy a festivaly střídají policejní razie proti arabským klanům nebo noční přestřelky zneprátených band.

Co se týče té nejnověji přistěhované komunity hipsterů a kreativců, platí mezi nimi jedno nepsané pravidlo. Až jsou jejich potomci školou povinni, ztrácejí zájem o neuköllnský sociální experiment a většina z nich se stěhuje do klidnějších oblastí, ve kterých školy ještě tak nějak fungují. Neukölln zůstává tedy i v oblasti školství věrný svému nekalému osudu. Ze všech berlínských čtvrtí stojí na prvním místě v počtu takzvaných problémových škol, v nichž se hromadí ten neprivilegovaný „zbytek“, který nemá na vybranou.

Brennpunktschulen

Jak tedy vypadá jedna průměrná osmá třída, ve které učím? Pětadvacet žáků, z toho devět holek, šestnáct kluků. Reprezentujeme dohromady jedenáct zemí: nejpočetnější je Turecko (jedna třetina), pak Sýrie, Německo, Bulharsko, Libanon, Polsko, Bosna, Irák, Řecko, Srbsko, no a ve velení stojí Česká republika. Nejenže je osmdesát pět procent mých žáků neněmeckého původu, většina pochází také ze sociálně slabých vrstev. Jejich rodiny žijí ze sociální podpory, vzdělání pro ně nehraje velkou roli a často si přinesou velké jazykové deficity, pokud německy vůbec mluví.

Tak to by byla čísla. Jak to ale „chutná“ mezi žáky různých náboženství a rozličných kulturních a rodinných pravidel a hodnot? Žáky, kteří s sebou většinou nemají žádné pomůcky, nedělají domácí úkoly, chodí pravidelně pozdě a školní pravidla z velké části ignorují? Žáky vyhlášenými pro své „originální“ chování. To můžu shrnout takto: Chutná to docela ostře! Ale přes všechny obtížnosti má cenu o tyto děti bojovat!

Když je něco poprvé

The best time of your life? „Poprvé. Nejlepší období v životě je pokaždé, když něco děláš poprvé.“ V jednoduchých větách mých žáků je často skrytý poklad. Jsem nadšená a zároveň dojatá. Nadšená, protože Tolga vyprodukoval na mou anglickou otázku, které období života je nebo bude podle jeho představ nejlepší, anglickou odpověď, které se dá dokonce i rozumět. Dojatá, protože bych od Tolgy tolik poezie nikdy neočekávala. Třída se začne smát. Snažím se je usměrnit a přehnaně Tolgu chválím za jeho výborný jazykový projev a skvělý obsah jeho vět.

Musím se ale taky pousmát. Důvod, proč se třída válí, je nehledané spojení Tolgova slova „poprvé“ s kondometrem. Abych pravdu řekla, po nedávném semináři organizovaném úřadem práce, při němž byly žákům zprostředkovány jejich silné stránky a dovednosti, se moje první asociace při Tolgově slově „poprvé“ nijak neliší od asociací mých žáků. Na závěr jim rozdali brožurky s nadpisem „Sex & jak na to“ a všichni kluci dostali jeden kondometr. Že jde o naprosté plýtvání papírem, se mě mohli zeptat rovnou. Přínejlepším skončí ty letáky v odpadkovém koši u východu ze seminářové haly. Spíš budou ležet na zemi před halou. Zbytek člověk najde roztroušený na chodníku na cestě k metru nebo na schodech tamtéž. Ale možná že jde úřadu práce právě o těch svědomitých deset procent.

Kondometr

Návod didakticky zredukovaný na pár holých vět, k tomu jeden názorný obrázek. Tvůrci kondometru si mohli ulehčit práci, kdyby věděli, že žáci problémových škol zadání zásadně nečtou. Chci se s třídou konečně rozloučit a rozpustit je, ale přijde za mnou Tolga a podává mi svůj kondometr se slovy: „To je určitě jenom pro Němce! Tak prťavýho ho rozhodně nemám!“ Přelétnu v rychlosti těch pár vět v návodu, vezmu Tolgu stranou a diskrétně se mu snažím vysvětlit, že ten kondometr měří šířku, ne délku. „Podívej, ty nejdřív změříš obvod ztopořeného penisu a pak v té malé dírce na kondometru uvidíš barvu. A podle té barvy se dozvíš, jakou velikost kondomů potřebuješ. Hele, největší číslo kondomů má průměr padesát sedm milimetrů, to určitě postačí i tobě!“ Tolga se na mě zmateně dívá. „Jak průměr? Vždyť říkám, že je to moc malý!“ I když mi můj pedagogický étos tak konkrétní představy vůbec nedovolí, nedovedu si ani ve snu představit, že by průměr Tolgova skvostu mohl být větší. Možná že jsem ho zmátla těmi matematickými pojmy obvod, průměr, šířka, délka. I když se snažím být diskrétní, třída nás pobaveně pozoruje. Na pomoc mi přijde Pawel, který je v naší multi-kulti třídě proslulý svými diplomatickými schopnostmi. Začne Tolgovi názorně

↑ Šéf skupiny brazilské samby při Karnevalu kultur na Hermannplatzu

ukazovat, o co tu jde. Vypadá to, že tentokrát nezvolil vhodnou metodu. Halou burácí smích. Tolga už to nemůže vydržet. Demonstrativně roztrhá kondometr na tři kusy, zařve u toho „siktir lan“, což je „fuck you“ po turecky, a pak vyběhne ven. Pracovnice úřadu práce mě zpovzdálí pozoruje s neskrývanou skepsí. Určitě si říká, další úča, která nemá nic pod kontrolou... No nic, sesbírám kousky kondometru, uklidním třídu, a až tam vládne naprosté ticho, tak jim popřeju hezký zbytek dne a můžou jít.

Šéfka na pár minut

To je železné pravidlo, které dodržuji bez výjimky. Hodina u mě nekončí zvoněním, ale tím, že se v naprostém tichu rozloučím se třídou. Někdy mě to stojí i celou velkou přestávku. Asi si tím dokazuju, že mám aspoň nějaký ten zbytek autority. Co se v těch minutách, ve kterých na to ticho čekám, odehrává, by zjeřilo chlupy i největšímu flegmatikovi: Žáci se snaží tak nějak po svém navzájem uklidnit — *drž hubu, ty čuráku, jestli nezavřeš tu svou klapačku, tak tě zabiju, ty zmrde, zdechni, buzerante, nevidíš, že se chce rozloučit?* Nejhorší jsou pro ně nadávky, které se dotýkají cti rodiny, a čest rodiny ztělesňuje především veškeré ženské příbuzenstvo. Takže oblíbené „vyjebám tvou matku“ (ich ficke deine Mutter) nebo „z kurvysyne, z kurvydcero“ (Hurensohn/Hurentochter) jsou asi největší představitelné urážky, které často končí rvačkou. Čekání na ticho na konci mých hodin je jako nějaké absurdní divadlo. Stojím před třídou, rovná jako svíčka, ruce zkřížené nebo v bok, s bradou mírně zdviženou a kamenným výrazem. Poté co si žactvo verbálně vyvraždí a znásilní své početné rodiny, nastane naprosté ticho, všichni máme radost, že jsme to zvládli, já se usměju, popřeju jim hezký den a můžou jít. Kolik síly tento akt stojí, si pracovnice úřadu práce určitě neumí představit.

Tolgova věta ve mně teď ale vzbudí nostalgické vzpomínky na mé začátky na této škole. Na ty neopakovatelné momenty, kdy něco zažiješ poprvé. Poprvé, bez přípravy, bez varování.

Neukölln zdraví Prahu

Píše se rok 2009. „Je to můj poslední třídní výlet, mám mladou kolegyni z Česka, není co řešit. Jedeme do Prahy!“ Zkušený učitel, kterému jsem před dvěma lety byla „přidělena“, aby mě zasvětil do chodu naší školy, v tom má naprosto jasno. V červenci jde do penze, naši „desátáci“ v červnu dostanou doklad o ukončení povinné školní docházky, je to jeho poslední a můj první třídní výlet, tak to musíme nějak důstojně uzavřít. Ani neprotestuju. Ukážeme našim neuköllnským žákům kultivované české město, na které jsem pyšná! Kolega má třídu naprosto pod kontrolou, tak předpokládám, že já se postarám o produkci, on o disciplínu, vše proběhne v pohodě.

Zájem žáků o Prahu se nezdá být moc velký, chtějí ale pryč z domu, něco spolu zažít bez kontroly rodičů, kluci chtějí navštěvovat holky na pokojích, jen tak spolu sedět a kecat nebo něco hrát, což by jim rodiny v Berlíně i v jejich pokročilém věku určitě zakázaly. Jediné místo, na které jsou v Praze žhaví, je ovšem diskotéka Lávka. Nevím, od koho se o ní dozvěděli, ale slíbím jim, že když neudělají žádný průser, tak tam poslední večer zajdeme.

Kdo s koho?

Výlet začíná bezvadně. Při první jízdě metrem vytrhne jakýsi muž Samantě kabelku z rukou a míří k východu. Naštěstí pro Samantha její soused vystartuje z místa, vykřikne „Ty pakáži zlodějská!“, skočí po zloději, a než se otevřou dveře, tak mu tašku vyrve z rukou a podá ji Samantě. Na hochy

turecko-arabsko-exjugoslávského původu to udělá obrovský dojem, vidím, jak se v nich probudí ochranné pudy, zákon zachování smečky, od této první jízdy metrem vždy po nástupu strategicky obklíčí naši skupinu, vypnou svaly, jejich pohledy prohledávají vagon a opravdu se několikrát střetnou s pohledy podezřelých individuí, která pak nespustí z očí. Jsem na své hochy pyšná, dělají to na jedničku! Hořce se směju: Chci jim předvést, jak je Praha na rozdíl od Neuköllnu kultivovaná, a místo toho zjistíme, že se naše neuköllnská atmosféra od té pražské zas až tak neliší.

Kulturní program zredukujeme na minimum, zásada mého kolegy zní: prohlídka hlavních ulic a náměstí, k tomu jeden kostel, jedno muzeum, zbytek volno. Málokterý učitel měl nervy a odvalu s nimi někam vyjet, takže je to pro většinu první a zároveň poslední školní výlet. Ať si ho užijí po svém!

Raději mrtvej než okradenej

Poslední večer, musíme splnit náš slib. Čeká nás Disco Lávka. Odpoledne mají žáci volno, dáme si sraz v osm hodin před ubytovnou. S kolegou předtím navštívíme židovský hřbitov, pak si skočíme na pozdní oběd a pak hurá do Lávky! Při výstupu na stanici Staroměstská přepadne kolegu panika. Začne prohledávat svůj ruksak, kapsy na kalhotách a pak si rezignovaně sedne na lavičku. „Okradli mě! Měl jsem tady peněženku a zbytek třídní kasy.“ Ukáže na velkou kapsu na nohavici, která je zapnutá dvěma kovovými cvoky. *Byla* zapnutá. Do té by se hravě dostalo i nemluvně. Vykulím na něj oči a ani se nesnažím

↓ Skupina Romů relaxuje před obchodním centrem Neuköllner Tor

skrýt rozhořčení. „Tak ty jsi měl doklady a peníze v *této* kapse?“ Můj vztek mu také žene krev do hlavy, tak toho radši nechám, *lepší okradenej než mrtvej*, říkám. Snažím se ho uklidnit, zlepšit mu náladu, ale moc se mi to nedaří. Nezbyvá nám než strávit skoro tři hodiny na policii; kolega měl v peněžence kromě hotovosti a karty i občanku, řidičák a povolení k rybaření, takže potřebuje policejní potvrzení krádeže. Vrátime se až kolem půl sedmé, po cestě mě poprosí, jestli bych dnes večer nezašla na disco s žáky sama, on to potřebuje nějak zpracovat. Co mi zbývá? Ten člověk mě dva roky neúnavně podporoval. V obchůdku před ubytovnou si za vypůjčené peníze koupí láhev Rulandského modrého a tabulku čokolády Geisha. Pak jde na pokoj zapíjet svou hloupost a žal.

Disco Lávka

Třiadacet žáků dorazí pod mým vedením do klubu. Dáme si sraz ve dvě hodiny po půlnoci, poučím je o to tom, jak se mají chovat, a oznámím, že budu pravidelně obcházet všechny taneční plochy a nerada bych nějakou ostudu. Tak, teď jen nějak přežít těch pět hodin, a zítra odpoledne hurá do Berlína!

Není divu, že chtěli sem! Nejenže Lávka leží v centru vedle Karlova mostu a jde si tady vybírat mezi různými tanečními parkety rozloženými v několika patrech. Lávka je především plná tříd ze všech možných evropských zemí! Na baru sedí učitelé, většinou po dvou, po třech, skvěle se baví, občas hodí oko na své svěřence. Jen já jsem sama samotinká. Po třech hodinách si jdu zatančit, zrovna hrají můj styl, žáci jsou o patro níž, tak mi to není trapné. Přidruží se ke mně nějaký turista z Alžírsko, zatancujeme si, vyměníme pár slov, chce mě pozvat na drink, ale já mu vysvětlím, že jsem tu se svou třídou. Ztratí o mě zájem, tak se vydám na další kontrolní kolečka tanečních parketů.

Konečně je tři čtvrtě na dvě, kluci sedí na baru a hlídají spolužačkám kabelky, jdu vyzvednout zbylé holky z parketu, prodírám se k nim tancujícími těly a najednou mě zezadu někdo chytí okolo pasu, otočí mě k sobě a nutí mě k tanci, jeho ruce mi putují po celém těle. Ano, ten

↑ ...a další matrace; typická kulisa neuköllnských ulic

turista z Alžírsko! Snažím se vymanit, ale nejde to, drží mě až moc pevně. Kouknu se nahoru k baru, kluci teď stojí těsně nad námi, opírají se o zábradlí připraveni k útoku, ale nejsou si jistí, jestli mají zakročit. Ukážu nahoru a řeknu svému nechtěnému tanečnímu partnerovi: „Hele, moji žáci, chtějí si s tebou popovídat!“ A on se podívá nahoru, pár tanečních pohybů si ještě vynutí, ale pak mě rychle pustí. Jistá výhoda je, že někteří mí svěřenci opravdu vypadají jako nájemní vrazi.

To je teda vrchol!

Na cestě zpět musíme přestupovat na Václaváku. Kluci mají hlad, ale dávno jim došly peníze. Koupím jim na stánku kuřecí hamburgery v housece, stojí mě to pětistovku. Konečně posledních sto metrů, a jsme v postelích. Procházíme okolo trafiky, něco tam nesedí. Vymlácené dveře, všude leží střepy, před trafikou se válí pytel na odpadky, z něho vykukují krabičky cigaret, pár jich leží volně na zemi. Ali zavelí: „Jdeme dovnitř!“ Zježí se mi vlasy na hlavě: „Ať vás to ani nenapadne! Hned zavolám policii. Na nic nesahat!“ Ali zaprosí: „Aspoň ty krabičky na zemi!“

„Nic, to nejde! Ničeho se nedotýkat, ať tu nenecháte žádné otisky prstů!“

V panice už vidím titulky v *Blesku*: „Potomci neuköllnských mafiánů pod vedením české třídní zapleteni do přepadení trafiky.“ Ne, tak to nesmí skončit! „Dělejte! Rychle na ubytovnu!“

Prosím recepci, aby přivolala policii, klukům dám přísný zákaz vycházet ven z pokojů, recepci na to má dohlédnout. Přikývne. Všem popřeju dobrou noc a polo-mrtvá se svalím do postele.

Když se druhý den dokymácím ke snídani, kolega už sedí u stolu. Naliju si kafe, na talíř naložím rohlík a něco k tomu a přisednu si. Pobaveně se na mě dívá, usmívá se od ucha k uchu a sděluje mi: „Ráno za mnou

byla mužská delegace. Chtěli se poradit.“ Nechápevě na něho zírám. „Poradit? Něco s tou trafikou?“ Teď nechápe on. Vyprávím o našem včerejším dobrodružství.

„Tak o trafice mi nic neřikali. Ale ukazovali mi zajímavý fotky,“ směje se.

„Prosím tě, jaký fotky?“

„Jak tancuješ s nějakým mladým cizincem... Tělo na tělo... Přišli se poradit, jestli by neměli informovat tvého manžela.“

Rohlík s veselou krávou vyprsknu zpátky do talíře.

„Cože? To nemyslíš vážně! Tak já s nima strávím pět hodin na pubertální diskotéce, koupím jim za vlastní pětikilo hamburgery, zabráním tomu, aby byli zapleteni do vyloupení trafiky, a tohle mám za odměnu... A vůbec, místo toho, aby tomu chlapovi na místě rozbili hubu, že jim osahává učitelku, tak to fotí a teď nemají nic lepšího na práci, než ti to vyvalit a *informovat* manžela?! To je teda vrchol!“

„Vždyť je to docela sranda, ne?“ culí se kolega. „Neberte tak vážně, mají o tebe starost. Jsou tak vychovaní. A kromě toho se přišli poradit. To bys měla ocenit! Nikomu nic ukazovat nebudou.“

Tak s tím se mám spokojit... Hladina adrenalinu v mém těle stoupá. Pán strávil večer s lahvinkou rulanického na pokoji, vyspal se do růžova a teď mi radí, co mám ocenit. Nejde přece o to, jestli ty fotky mému manželovi ukáží — ten by se tomu leda zasmál —, jde o to, že je to vůbec napadne! Archaický patriarchální systém! Vůbec nic jsem je za ty dva roky nenaučila. Netečně žvýkám zbytek rohlíku s veselou krávou a těším se zpátky domů.

Na Prahu nemáme

Po kontrole pokojů strčím recepční velké spropitné. Dávala na mé kluky pozor, a to se musí ocenit. Jdeme pomalu na metro, ohlédnu se, nějak divně to tady voní, na konci kufrového procesí vidím naše kuřáky, jak bání tenká dámská cigára, jsou cítit po jablku. Nejde mi to z hlavy, naši neuköllnští tvrdáci by si přece dobrovolně dámská cigára nekoupili.

Na nádraží mají ještě hodinu rozchod. Odchytím Emirhana, je taky kuřák, dobromyslný, bezelstný, asi nejslabší kus našeho mužského stáda. Vezmu ho stranou a začnu se nenápadně vyptávat.

„Ty, Emirhane, ta vaše cigára tak krásně voněla! Kde jste je koupili?“

Emirhan se podívá doprava, doleva, na mě, pak sklopí oči a skoro zašeptá: „My je nekoupili, my je našli.“

Zase ucítím stoupat adrenalin. „Tak to jste měli fakt štěstí! A kde jste je teda našli?“

Emirhan se zase podívá doprava, doleva a pak tiše dodá: „Ležely na chodníku...“

„Na chodníku před tou trafikou, že?“ pokračuju za něj.

Emirhan hledí do země a přikývne.

„Emirhane, chci vědět jen jednu věc, ta recepční vás pustila ven?“

Emirhan zas přikývne.

„My jsme se s ní rozdělili. Ale vzali jsme jen pár krabiček, aby to nebylo podezřelý. A měli jsme na rukách ponožky, vždyť jste nám přece říkala, že nesmíme nikde nechat otisky prstů...“

Tak jo. Mám opravdu radost, že si mou radu vzali k srdci. Pošlu ho za ostatními a doufám, že nás ve vlaku nevyhmátne pohraniční kontrola. Všechno je ale v pohodě, žáci celou cestu spí, Praha je očividně zmohla. Kolega mě pozve posedět do jídelního vozu a já si pak na berlínské nádražní stanici Papestraße, která se dnes jmenuje Südkreuz, opravdu zhluboka oddechnu. První třídní výlet je za mnou!

Ali se se mnou přijde rozloučit a shrnuje své dojmy: „Já si vždycky myslel, že je Neukölln tvrděj, ale Praha...“ Uznale zakývá hlavou. „Na Prahu teda nemáme!“

A jestli neumřeli

Ráda bych skončila nějak optimisticky. Například takto: „Přes všechny obtíže se většině mých žáků podaří začlenit do německé společnosti a postoupit na společenském žebříčku o pár stupínek výš...“ Jenže pak už by to nebyla reportáž, ale pohádka. Ne, většině mých žáků se tohle nepodaří. A i já po dvanácti letech boje — s nimi a hlavně o ně — ztrácím sílu, trpělivost a především víru, že německá reprezentace má opravdu vážné úmysly jejich situaci nějak změnit. Jasně, životem se nějak protlučou: vyškolení ulicí, ve šlépějích svých rodin, patriarchátu a tak dále. Konečná stanice Neukölln. Že bych přece jenom zvládla nějaký ten pohádkový konec? A žili šťastně v tom sudičkami prokletém neuköllnském království, měli spoustu dětí, a jestli neumřeli, žijí tam až dodnes. Nic jiného jim totiž nezbývá.

Foto Martin Kesting

Lenka Kesting (nar. 1974) vystudovala angličtinu na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a francouzštinu na Freie Universität v Berlíně. Od roku 1999 žije a pracuje v Berlíně, kde vyučuje angličtinu, francouzštinu (a co je právě potřeba) na jedné problémové státní škole v berlínské multikulturní čtvrti Neukölln. Je autorkou novely s názvem *Vidím něco, co ty nevidíš*, kterou napsala německy v Berlíně v roce 2005 a posléze ji přeložila do češtiny. Ukázky z ní přinesl *Host 10/2018*.

